

živalskega življenja.) Büchner (sila in tvar): „Vse, kar so dosihdob modroslovni dušeslovci bledli od samostalnosti človeške duše, in od njene neodvisnosti nasproti njeni tvarinarski snovi, je brez vse vrednosti, ako to nasproti stavimo sili doveršenih dejanj“. Ako je pa človek le stroj, in nima proste volje, tedaj odpadejo vsi pojmovi od kreposti in hudobije, od razsodivnosti. Načela, ki izvirajo iz modernega tvarinarstva, in katera speljujejo tudi njegovi zastopovalci, v resnici grozna so. Brezdvojbinost je, da cerkvi, državi in človeški družbi ni ga bolj nevarnega nauka od tvarinarskega. Smert prinaša vsemu družbinemu redu, in uniči ne le blagostanje narodov, timveč tudi narode same.

Jan Nep. Nečásek.

F.

»Učili ste nas ne le z besedo, ampak tudi z djanjem.

Kar ste nam velévali, ste tudi sami spolnovali.«

Kedar je odšel bil Nečásek iz Ljubljane, poklonili smo se učitelju ravnatelju nasledniku, in isti govornik starosta, kateri je poprej tolikrat preslavljal Nečáška, v ogovoru razodene tudi veselico, da odslej na gimnaziji Ljubljanski gojila se bode čista veda (die reine Wissenschaft). — Kaj je to, vzdihnem pričujoč sam pri sebi, mar se doslej ni? — Tedaj nisem razumel še, kaj če to biti; sedaj — 13 let poznej — razumem in z menoj vred čutijo mnogi drugi to le prebridko.

Kaka veda pa se je gojila za Nečáška in kako? — „Učili ste nas ne le z besedo, ampak tudi z djanjem. Kar ste nam velevali, ste tudi sami spolnovali“ — spričujejo mu učenci slovenski.

Longum est iter per praecepta, breve ac efficax per exempla t. j. Dolga je pot po naukih, kratka in zdatna po zgledih, velf modrijan poganski (Seneca). — Verba movent, exempla trahunt t. j. Beseda gine, zgled prešine, kaže stari pregovor. — Nauk v šoli, da se lože prime, pojasnuje se v zgledih. — Vera, da je prava, mora biti živa t. j. kazati se v življenji; ljubezen, da je prava, biti mora dejanjska t. j. razodevati se v dejanji in v resnici, ne samo v besedi ali z jezikom. — „Vi me kličete: Učenik in Gospod! in prav govorite; sem tudi. Zgled pa sem vam dal, da ravno tako, kakor sem jaz vam storil, tudi vi storite. Ako to veste, blagor vam bo, če boste to storili.“ —

Po teh in takih pravilih je ravnal Nečásek svoj uk in svoje véle. Bil je tako zgled v posnemanje sploh vsem, učiteljem in učencem. Vzlasti znamenita mi je bila njegova prostost in svoboda, njegova posebna samostojnost. Bil je vsakemu služenj, nikomur pa suženj. To je kazal vsem, posebej svoji gospej priporočal malo pred smertjo:

5) „Ohrani si samostojnost; ta je veliko vredna; po njej si ohraniš zadovoljnost tudi v nesreči.“

Popolnoma sam je stal Nečásek od konca med učitelji v Ljubljani, sicer nad vsemi, ki pa neznanemu niso bili vdani, nekteri bili so mu celo nasprotni; vendar ni moledval, naj se mu zaupa, kajti zaupanje mora se zaslužiti; tudi ni koledval pri posamesnih, češ, pobratimo se, kakor počenjajo marsikteri likarji sedanji. O pirovanji ali v gostéh res ne preséda tako pobratimstvo; jako žali pa se po njem dostojnost o vnémarnem ali napačnem službovanji, o slovesnih prilikah, proti predstojniku vpríčo podložnikov i. t. d. „Priateljsko tikanje med starši in otroci je greh, kateri za vselej razdere spoštovanje do staršev — očeta in matere, in kaj dostikrat vzrokuje tudi druge žalostne nasledke“, terdi dokaj sloveč učitelj (J. Schmid. Kat. hom. Repertor. IV, 3.).

Z vsemi prijazen, z nikomur preprijazen si je Nečásek po svojih delih popolnoma samostojno pridobil potrebno vdanost ter občno spoštovanje, in učil je potem tako vspešno z besedo in z dejanjem. — Samostojnost naj si ohrani gospod proti služabnikom, učitelj proti učencem, pa tudi proti vnanjim ljudem, posamesnim ali strankam, proti gospodarjem, tergovcem, obertnikom, ali kterim si bodi maličom. Ne bodi presladak, da se kdo s teboj ne posladká. Ne bodi muza proti nižim, nikdar liza proti višim. Mila ti naj bo sveta prostost. Igre in dolgovi pogubljenja so mostovi. Strastna navada težka klada; dobra, lepa navada pak je krepost.

V tem duhu je učil Nečásek tudi šolsko mladino in ker „mladosti svet ozek je, možgani so široki“ — kazal ji je postavo ter veléval določno, kako je izverševati. — „Najboljša postave razlaga je vzgled. Kdor tega vidi, ima koj um in razum in ne potrebuje nobenega pojasnovanja. Viditi se pravi tù naučiti se“ (Hevénesi). — Beda je veda, dokler znanja ne poživlja djanje. To mu je bilo vzlasti v čislih, in kar je veleval drugim, je tudi sam spolnoval. — Prepoveduje se dijakom tobak piti javno, odsvetuje pušiti ga tajno. — „Nikar tudi mi ne kadimo očitno, vzlasti po učilišču“, kajti učilišče je svetišče, in hramina Vilinska nikdar postati ne sme vojarna ali tovarna, razgovarjali smo se nekđaj za Nečáska v posebni družbici učitelji; kar oponosi neki profesor: „Quod licet Jovi, non licet bovi.“ — „Sed a bove majori discit arare minor“ — popravi mu koj učitelj starejši, in — tako je.

„Dela staršev so bukve, iz kterih se učijo otroci“ — piše sv. Jovan Zlatousti, in po dejanji učiteljev in gojiteljev ravnaajo se tolikrat učenci in gojenci. Vladati so tudi k samostojnosti mladenči ne da hočejo postati, temuč da v resnici postanejo prosti, in da svobodno spolnujejo v življenji, kar so po gotovih velévah spolnovali še učenci. — Kakor mati polagoma popušča dete, kedar ima vzhoditi, kakor oče sina, kedar ima sam svoj

biti; tako naj učitelj iz podločnosti, v kateri živi, popušča učenca k svobodnosti, da se skoro ne zná, kakor se spreminjajo med seboj v mavrici barve, uči Fenelon. V tem oziru ni bila neslana poprejšnja vredba, da so tikali se dijaki v nižih šolah latinskih, vikali se v srednjih, gospodje nazivali v viših, ter tako tudi po vnanje priraščali k spodobni samostojnosti.

„Za menoj!“ kliče junaški vojvoda, in navdušeni gredó vojaci za njim v boj. Srečni dijaki, katerim voditelj je blag učitelj, jak v besedi in v dejanji. Nesrečni, katerim jak je le v besedi, če tudi učeni in medeni; krinko zapazijo, krinko nataknejo. Nesrečni pa nad vse, katerim je gojitelj sam zločest, ter jih v dvomnih zadevah, v razburjenih dobah, v mladostnem ognji vžgati zná, da strastno popustijo dolžnosti in prapor svoj pravi ter govorijo in počenjajo, kakor na pr.

Deverú.

Gospod moj, za hudiča!
Jaz delam po izgledu tvojem, ako
Slepar si ti, zakaj bi jaz ne bil.

Makdonald.

Mi ne promisljamo. To reč je tvoja.
Ti si poveljnik, ti nam ukazuješ,
Za táboj pojdemo i da nas v pekel
Popelješ!

Pač res, v pekel, ki ga peče že tukaj, pripelje voje svoje tak voditelj. Človek, vzlasti mlad človek je posnemajoča stvar, in vse stori izgled v mnogih prilikah. — Groza pregroza, ko bi o katerih učiteljih moglo se reči: „Poslušajte jih, ne glejte jih; kar vam porekó, storite; po njih delih pa nikar ne ravnajte!“ — Nekdaj so učili bolj v zgledih — v dejanji, sedaj pa utíjo bolj v slovih — z besedo; toraj prihaja nam manj sadú, toži o sedanjem prebrisanem času Hergenröther. — Ker nas Bog ne bo sodil po našem znanji, temuč po našem djanji; je prav tedaj Nečásek učil in veléval mladosti krepostne navade, svést si, da človeka pozneje v viharjih življenja tolikrat

Le jasni zakon v mejah ga derži
I sled globoko vtisnjenih navad.

Potapljavec.*)

Potapljavec je z barko, ktera je vedno blizo, v zvezi z dušnikom in neko vervico, imenujejo jo vervico življenja. S tema daje mnogo znamenj onim delalcem, ki so na barki. Dokler je potapljavec pod vodo, ima na boku ladije dva čuvaja, ona pazita nanj, kakor pestinja na malo dete, katero vodi. Ojstre postave prepovedujejo tema stražnikoma, kedar

*) c. f. l. 3. str. 43.